

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/34/33-36>**Nazlı Məmmədova**

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti

magistrant

Mammadovan521@gmail.com

UŞAQ BEŞİKLƏRİNİN ESTETİK VƏ FUNKSIONAL TƏLƏBLƏRİ

Xülasə

Körpələr üçün nəzərdə tutulmuş beşik, həm körpələrin təhlükəsizliyini təmin etməli, həm valideynlər üçün əlverişli olmalı, həm də estetik və funksional tələblərə cavab verməlidir. Təqdim edilmiş məqalədə uşaq beşiklərinin dizayn problemləri müzakirə edilir. Uşaqlar üçün məhsullar inkişafetdirici və tərbiyəvi funksiyaya malik olmalı, həmçinin, uşaqların fiziki və emosional sağlamlığına birbaşa təsir göstərməlidir. Müasir beşiklərin və digər uşaq baxım məhsullarının istehsalı, o cümlədən formalaşması yeni texnologiyaların, kompozit materialların tətbiqi ilə yerinə yetirilir.

Açar sözlər: *beşik, dizayn, estetik və funksional dizayn, sosial, dizayn problemləri*

Nazlı Məmmədova

Azerbaijan University of Architecture and Construction

Master student

Mammadovan521@gmail.com

Aesthetic and functional requirements of strollers and cribs

Abstract

A crib intended for babies should ensure the safety of babies, be convenient for parents, and also meet aesthetic and functional requirements. The presented article discusses the design problems of baby cribs. Products for children should have a developmental and educational function, as well as directly affect the physical and emotional health of children. Production of modern cradles and other baby care products, including their formation, is performed using new technologies and composite materials.

Keywords: *crib, design, aesthetic and functional design, social, design problems*

Giriş

Beşik xüsusi olaraq körpələr və çox gənc uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş kiçik çarpayıdır. Beşiklər ayaq üstə dayana bilən bir uşağın yerləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş, tarixən yeni bir inkişafdır. Uşaq çarpayılarının qəfəsə bənzər dizaynı uşağı çarpayıya məhdudlaşdırır (1).

Körpələrə qulluq etmək üçün məhsulların istehlak xüsusiyyətlərinin əsas qrupları üçün dizayn tələblərinin quruluşu və məzmunu, onların sosial əhəmiyyətini, praktiki faydalılığını, istifadəsinin asanlıqını və estetik mükəmməlliyini (sosial, ergonomik, funksional və estetik xassələri) “ana - uşaq - məhsul” sistemində; belə məhsulların müəyyən tələbatın ödənilməsinə xidmət edən funksional, bir-biri ilə əlaqəli məcmu kompleksinə daxil edilməsinin mümkünlüyü nəzərdən keçirilir (Smirnova, 2009: 12-18). Uşaq baxımı üçün məhsulların yaradılması müxtəlif sosial amillərin təhlili, demoqrafik, sosial-iqtisadi, sosial-psixoloji və s. proqnozlaşdırılmasına əsaslanmalıdır. Yeni doğulmuş körpəyə qulluq üçün məhsulların sosial istehlak xassələrinin əsas qrupunu müəyyən etmək baxımından aşağıdakı amillər böyük əhəmiyyət kəsb edir: yaşayış şəraiti; ailə vəziyyəti (tam, natamam ailə); uşaqla birlikdə yaşayan digər ailə üzvlərinin olması; uşağın tərbiyəsində təcrübənin olması və ya olmaması; ailədə uşaq böyütmək ənənələri, belə məhsulların əldə edilməsi prosesində ailənin maddi imkanları və s.

Məhsulların istehlak xüsusiyyətlərinin siyahısını əldə etmək üçün müəyyən bir məhsulun iştirak etdiyi uşaq baxımı üçün bütün funksional proseslərin ətraflı təhlili aparılmışdır. Məhsullar müəyyən bir funksional prosesin uğurla həyata keçirilməsini təmin edən bir sıra xüsusiyyətlərə malik olmalıdır. Bunun üçün proseslərin hər biri ayrı-ayrı mərhələlərə bölündü. Çoxsaylı qulluq vasitələri müxtəlif istehsalçılar tərəfindən yüksək keyfiyyətli məhsullardan tutmuş aşağı büdcəli, keyfiyyətsiz, ekoloji təmiz olmayan məhsullara qədər istehsal olunur. Sözsüz ki, yüksək keyfiyyətli məhsullar da olduqca yüksək dəyərə malikdir. Xüsusilə bir neçə övladı olan ailələr üçün belə növ məhsulları əldə etmək müəyyən qədər çətinlik yaradır.

Tarixi inkişaf. Tarixə nəzər salsaq, beşiklərin müxtəlif materiallardan hazırlandığını görürük. Bununla əlaqəli artıq bir neçə misallar gətirmişik. Beşiklər müxtəlif dövrlərdə müəyyən interyer tələblərinə tabe olur, rəng və forma cəhətdən yerləşdiyi məkanın ümumi dizayn həllinə uyğunlaşdırılırdı. Sözsüz ki, sosial cəhətdən təminatlı ailələrin əldə etdiyi beşiklər aztəminatlı ailələrin beşiklərindən müəyyən dərəcədə fərqlənirdi. Zaman-zaman hətta qızıl suyuna salınmış metaldan hazırlanmış beşiklər mövcud olmuşdur.

Dünyanın müxtəlif yerlərində, bir çox xalqlar və icmalar müxtəlif materiallardan hazırlanmış beşiklərdən istifadə etmişlər. Adətən, beşiklər taxtadan hazırlanmışdır. Beşik, xüsusi qurğulardan asılmış və ya dayaqlara quraşdırılmış kiçik çarpayı və ya səbətdir (eni təxminən 50 sm və uzunluğu 100 sm-ə qədər). Beşiyin tavandan asılması təsadüfi deyildi: tavanın yaxınlığında toplanan ən isti hava, əlavə olaraq, bir çox xalqlar səmavi qüvvələrin yerdən yuxarı qaldırılmış uşağı qoruduğuna inanırdılar, buna görə də o, daha yaxşı böyüyür və həyatı enerji toplayır. Döşəmə insan dünyası ilə pis ruhların yaşadığı dünya arasındakı sərhəd kimi qəbul edildi: ölümlərin ruhları, xəyallar və s. Uşağı onlardan qorumaq üçün beşiyin altına müxtəlif iti əşyalar qoydular: bıçaq, qayçı və ya daraq.

Boş beşiyi yelləmək qəti qadağan idi, belə hesab olunurdu ki, uşaq orada rahat yata bilməz. Beşik və ya uşaq arabası ilə əlaqədar bu düşüncə tərzini günümüzə qədər gəlib çatmışdır.

Beşiklərin əsas məqsədi körpəni yelləmək və daha tez yuxuya getməsinə təmin etməkdir. Körpə beşiyinin tarixi qədim xalqların nəhəng mədəniyyət təbəqəsini əhatə edir. Beşik tarixən körpənin və onun fiziki inkişafı, sağlam böyüməsi üçün olduqca vacib olmuşdur və bu gün də belədir. İlk beşiklərin yaranışı da, demək olar, uzun minilliklər bundan əvvələ gedib çıxır. Qədim Misir, Mesopotamiya, Yunanıstan və eləcə də müxtəlif Şərq ölkələrindən beşiklər aşkar edilmişdir. Tarixən türk xalqları üçün də beşiklər xüsusi əhəmiyyətli olmuşdur. Beşiklər müxtəlif formalarda əsasən ağac materialdan hazırlanırdı. Zaman ötdükcə beşiklərin yellənməsi ağır olduğu üçün tavandan möhkəm iplərlə döşək asılmağa başladı. Həm rahat yellənməsi, həm də uzun müddətli yellənməsi analar üçün ideal çıxış yolu oldu. Günümüzdə beşiklər daha da rahat istifadə üçün dizayn edilir. Körpə beşikləri estetik ola bilər, lakin ən əsas xüsusiyyəti onun funksional və ergonomik olmasıdır.

Beşiklərin istehsalçı və istehsal tarixlərindən, istehsalda istifadə edilən materiallardan və bir çox digər amillərdən asılı olaraq müxtəlif mənfəəti və müsbət xüsusiyyətləri vardır. Qiymətə həm ucuz, həm də bahalı növləri mövcuddur. Bərk döşəklər körpələr üçün daha məqsədəuyğundur, çünki daima inkişafda olan körpələrin sümüklerini deformasiyaya uğramaqdan qoruyur. Beşik seçərkən nəzərə alınmalı olan əsas xüsusiyyətlər beşik və döşək ölçüləri, material və qoxu, məhsulun təhlükəsizliyi, əlavə avadanlıq, istifadəyə yararlılıq və funksionallıqdır.

Beşiklərin kənarlarının həddindən artıq böyük və ya həddindən artıq kiçik olması, eyni zamanda təkərli beşiklər və yumşaq döşəklər körpələrin təhlükəsizliyi üçün yetəri qədər əlverişli deyildir. Körpəyə qulluq üçün məhsulların forması birinci (körpə) və ikinci növ (ana) istehlakçıların dəyər üstünlüklərinin formalaşmasında, onların estetik zövqünün və mənəvi münasibətlərinin formalaşmasında fəal iştirak edən emosiya və şüurlara təsir edən obrazlar daşıyır. Estetik xassələr belə məhsulların öz sosial dəyərini (sosial-mədəni əhəmiyyəti, məqsədəuyğunluq dərəcəsi, faydalılıq, rəşadət və s.) ifadə etmək qabiliyyətini xarakterizə edir. Estetik xüsusiyyətlər həm istifadə prosesində, həm də məhsulların özlərini əldə etmə mərhələsində özünü göstərir və aşağıdakılardan asılıdır: uşağın mühitini təşkil edən böyükələrin estetik üstünlükləri; uşaq baxımı üçün hər bir məhsulun formasının bədii ifadəliliyi və rəşadətliyi; kompozisiyanın bütövlüyü,

məmulatların bu cür məhsulların “yerləşdiyi” interyerə estetik uyğunluğu (forma, üslub, faktura, rəng sxemi və s.); məhsulların müasir sənaye dizaynında mövcud olan tendensiyalara uyğunluğu; işin keyfiyyəti və məhsulun özünün uzunmüddətli istifadəsi zamanı xarici görünüşünün qorunması (Smirnova, 2009: 19-24). Elmi texniki inkişaf beşiklərə də öz təsirini göstərdi. Artıq çoxsaylı nümunələr içərisində elektrikli beşiklər də mövcuddur. Elektrikli motorla təchiz edilmiş beşik körpənin yırğalanmasını və ehtiyac olduğu təqdirdə dayanmasını təmin edir.

Belə beşiklər körpəyə qulluq edən valideynin işini müəyyən qədər rahatlaşdırır. Bu dizaynın üstünlüyü ondan ibarətdir ki, ölçüsü yığcamdır və otaqda az yer tutur. Onlar ən çox nəciab ağac növlərindən hazırlanır - fıstıq, palıd. Bunun sayəsində beşik gözəl təbii naxışa malikdir və əlavə olaraq dizayn elementləri ilə bəzədilə bilər.

Mənfi cəhəti, kiçik və geniş olmayan çəkməcələrin olması, eyni zamanda isə təkərlərin olmaması hərəkəti çətinləşdirir. Əgər sarkaç mexanizmi varsa, bu zaman onun işləməsi üçün əlavə məkan lazımdır. Qiyməti isə yüksəkdir.

Beşikləri bir neçə ən ümumi növə bölmək olar:

Daşınabilən beşiklər praktik bir seçimdir, belə bir beşik onun növündən asılı olaraq doğumdan 6-10 yaşa qədər istifadə edilə bilər;

sarkaç beşiyi - adi beşiyi və beşiyi birləşdirir; beşik - yalnız altı aya qədər istifadə edilə bilər, yığcam ölçüyə malikdir;

klassik beşiklər ən çox yayılmışdır, çünki onlar ən praktik, rahat və funksionaldır.

Bir çox valideynlər praktiki klassik model beşiklərə üstünlük verirlər. Bu beşikləri hazırlamaq asandır və doğumdan 3-4 yaşa qədər istifadə edilə bilər. Bu tip beşiklərin alt hissəsi tənzimlənir, yan divar aşağı və yuxarı qalxır. Beşiyin hündürlüyünü uşağın rahatlığı üçün tənzimləmək mümkündür. Beşik kompakt ölçüdədir və çox yer tutmur. Bu model uşaq meydançası kimi istifadə edilə bilər – bunun üçün yalnız daxilini aşağı salmaq və yan divarı qaldırmaq lazımdır. Bu zaman körpə tamamilə təhlükəsiz olacaq. Sarkaç beşik-Gənc valideynlər tez-tez belə modellərə üstünlük verirlər. Bu adi beşikdir, lakin eninə və ya uzununa sallanan funksiya ilə təchiz edilmişdir. Sarkaç mexanizmi beşiyi silkələyir, körpəyə qucaqda yelləndiyini təsəvvür etdirir və bununla da o, tez yuxuya gedir. Sarkaçlı çarpayıların əksər modelləri çıxarıla bilən ön divara malikdir, bu, arzu olunarsa, strukturu kiçik bir divana çevirməyə imkan verir.

Beşik seçərkən nəzərə alınacaq əsas xüsusiyyətlər:

kəskin çıxıntıların, küncələrin, sıxacların və digər təhlükəli elementlərin olmaması;

İstehsal materialı: ağac, plastik, metal. Təbii işlənmiş səthi olan taxta beşiklərə üstünlük vermək daha yaxşıdır;

yan divarlar möhkəm olmamalıdır, lakin uşağa xəsarət yetirməmək üçün çubuqlar arasındakı eni çox böyük olmamalıdır. Körpələr üçün yataq seçərkən, onun funksionallığına, praktikliyinə və təhlükəsizliyinə diqqət yetirmək lazımdır. Dəbli, “mürəkkəb” modelləri yalnız prestijli olduğuna görə deyil, daha funksional olmasına görə almaq və uşağınızın rahatlığına və təhlükəsizliyinə diqqət yetirmək lazımdır.

Məhsullarının keyfiyyətinə, etibarlılığına, praktikliyinə və təhlükəsizliyinə zəmanət verən etibarlı və tanınmış istehsalçıların məhsullarına üstünlük vermək lazımdır.

Dizayn həlli. Müasir uşaq beşikləri olduqca rahat, estetik və kifayət qədər sadədir. Onlar adətən düz xətlər və minimal naxışlarla bəzədilir. Metal, şüşə və müasir akrilik materiallardan istifadə etməklə hazırlanan beşiklər istənilən müasir interyerlə estetik müasir görünüş yaradır. Ümumiyyətlə, müasir dizaynlar həddən artıq dekorativ olmadan estetik baxımdan xoşagəldir. Müasir körpə beşiklərinin ən diqqət çəkən xüsusiyyətlərindən biri onların uyğun hündürlük xüsusiyyətidir. Müasir körpə beşiklərinin digər faydası eko-faydalı materiallardan istifadə olunmasıdır. Bir çox müasir beşiklər bambuk və ya bərpa edilmiş odun kimi davamlı materiallardan hazırlanır (4). Bu materiallar ətraf mühitə münasib və qeyri-toksikdir. Bundan əlavə, bəzi beşiklər formaldehid kimi zərərli kimyəvi maddələrdən azaddırlar. Bu kimyəvi maddələr körpələrə zərər verə bilər. Təbii materiallardan hazırlanmış beşik seçmək körpənin təhlükəsiz və sağlam bir mühitdə böyüməsinə kömək edəcək (5). Ekoloji cəhətdən təmiz materialların tətbiqi ilə hazırlanmış

və dizayn edilmiş beşiklər hazırda daha çox tələbatdadır. Belə beşiklər körpənin sağlamlığına da öz töhfəsini verə bilər. Özü-özlüyündə estetik dizaynla tərtib olunmaqla yanaşı beşik interyerdə özünəməxsus yer tutmalı, ümumi interyera mane olmamalı və yaşayış mühitini daha rahat etməlidir.

Beşik bir neçə üsulla hazırlanmışdır: hörmə, ağcaqayın qabığından toxunmuş, taxtalardan bir-birinə döyülmüş və əlbəttə ki, böyük bir ağac parçasından oymuşdur. Oçep uzun bir dirəkdir (tez-tez çevik ağcaqayın gövdəsindən hazırlanır), alt ucunda bir beşik bağlanır və yuxarı ucu birbaşa döşəyə gedirdi - evdəki tavan şüası, dam üçün əsasdır. Beşiyi yelləmək rahat olsun və ananın əlləri məşğul olmasın deyər, beşiyə dibində ilgəkli uzun kəndir də bağlanmışdı.

Hörmə beşiklər daha əlverişli idi, çünki onları insan tarlada işləyən zaman özləri ilə daşıya bilirdilər. Beşiyi böyük bir ağacın budaqlarından asmaq mümkün idi. Beşik yellənirdi və körpə yatırdı.

Daşınan beşiklər Asiya ölkələrində də istifadə olunurdu. Başdakı və ayaqlardakı tərəflər yuxarıdan rahat bir tutacaq kimi xidmət edən eninə çarpaz ilə birləşdirildi. Körpənin beşikdən düşməsinin qarşısını almaq üçün onu enli parçadan hazırlanmış xüsusi sapandlarla bərkidirdilər (6).

Nəticə

Uşaqlara qulluq üçün məhsulların formalaşmasının təbiətindəki dəyişikliklərin tarixi, təhlili nəticəsində onların inkişafında transformasiya, çoxfunksionalıq və ətraf mühitə uyğunluq kimi müasir tendensiyalar müəyyən edilmişdir; uşağın orqanizmi doğulduğu vaxtdan və yerindən asılı olmayaraq uşaq mebelinin, geyiminin, uşaq nəqliyyatının və digər məmulatların formalaşdırılması üçün bir növ standart olmuşdur (Smirnova, 2014: 97-103). Müasir beşiklərin hazırlanması mərhələsində körpələrin təhlükəsizliyini və eləcə də valideynləri üçün əlverişli olacağını təmin edə bilmək üçün müasir standartlara cavab verən beşiklər hazırlanmaqdadır. Çoxfunksional məhsulların yaradılması, onların modulluğu, transformasiya qabiliyyəti, detallara diqqət, bitirmə, rəng və faktura həlləri körpələrə qulluq üçün məhsulların müasir dizaynının xarakterik xüsusiyyətləridir. Yeni doğulmuş körpəyə qulluq etmək üçün müasir məhsulların istehsalı, yüksək funksional və estetik xüsusiyyətlərə malik olmalıdır (8). Eko-materialların tətbiqi ilə hazırlanmış və dizayn edilmiş beşiklər körpənin sağlamlığına da öz töhfəsini verməklə valideynlərin diqqətini cəlb edirlər.

Ədəbiyyat

1. https://www.donnews.ru/Detskie-krovatki--tipy-pravila-vybora-izvestnye-proizvoditeli_101084?ysclid=lxbxtdj16982489314
2. Smirnova, L.P., Zhakhova O.N. (2009). Soyuq iqlim üçün müasir xarici geyimlərin dizaynı üçün dizayn konsepsiyasının hazırlanması // Dizayn və Texnologiyalar. -M.: IIC MGUDT - No 13 - 0,4 p.l. (şəxsən müəllif tərəfindən - 0,3 s.) s. 12-18.
3. Smirnova, L.P., Zhakhova, O.N. (2009). Soyuq iqlim üçün uşaq geyimlərinin formalaşdırılmasına yeni material və texnologiyaların təsiri // Dizayn və Texnologiyalar. - M.: IIC MGUDT - No 13 - 0,4 p.l. (şəxsən müəllif tərəfindən - 0,35 p.l.) s.19-24.
4. <https://mebel-news.pro/articles/the-history-of-furniture/the-history-of-the-cot/?ysclid=lw39ewy1ly396281723>
5. <https://www.dhgate.com/blog/the-evolution-of-baby-cribs-from-classic-to-modern-designs-c/>
6. <https://letidor.ru/dom-i-rebenok/esli-by-vy-znali-v-chem-ranshe-deti-spali.htm>
7. Smirnova, L.P. (2014). Həyatın ilk ilinin bir uşağının məişət obyektinin mühitinin məhsulları elementlərinin istehlak xüsusiyyətləri // Dizayn və Texnologiyalar. - M.: IIC MGUDT - No 42 - 0,4 p.l. səh 97-103.
8. <https://kolibel-lylka.ru/clauses/vekovye-traditsii-kolybeley/?ysclid=lw5ebzmb1c403006553Jguyfytfhgvn>

Göndərildi: 26.04.2024

Qəbul edildi: 14.06.2024